

דברי תורה

מאת נ"ק מרן אדמו"ר שליט"א שנאמרו בסעודה שלישית פרשת ראה תשע"ה לפ"ק

בעיר הינטערגלעם, עסטרייך

יוצא לאור ע"י מכון מעדני מלך וויען - גליון אלף מ"ז

על מצוה קלה שעושין, כך משלמין שכר לרשעים בעולם הזה אפילו על מצוה קלה שעושין [כדי לטורדן מן העולם הבא, וכדכתיב (דברים ז-י) ומשלם לשונאיו אל פניו להאבידו, לא יאחר לשונאו, אל פניו ישלם לו בחייו, ומשלם לו גמולו הטוב כדי להאבידו מן העולם הבא].

וביאור הדברים הוא, שהנהגת ה' עם הצדיק היא תמיד לברכה, שאם הוא צדיק גמור או צדיק וטוב לו.

ואם הוא צדיק שאינו גמור, אז הברכה אצלו שנפרע ממנו בעולם הזה על עבירה קלה שעושה, שלא יחסר לו מחלקו לעולם הבא, אשר יפה שעה אחת קורת רוח בעולם הבא מכל חיי העולם הזה. ולעומת זה ההנהגה עם הרשע היא תמיד קללה, שברשע גמור הרי רשע ורע לו. ואם הוא רשע שאינו גמור, שמזמן לזמן עושה מצות ומעשים טובים, אין ה' מקפח שכר כל בריה, ומשלם לו שכרו בעולם הזה, אבל אין זה לברכה, כי סוף סוף על ידי זה הוא נטרד מעולם הבא, ומה שמשלם לשונאיו על פניו הוא כדי להאבידו מעולם הבא. ונראה דעל זה אנו מתפללים (בתפלת טל וגשם) לברכה ולא לקללה, שזוהו כפל לשון, שאם הוא לברכה בודאי שאין זה לקללה. אך לפעמים השפע שבא לו ברכה היא רק לפי מראית עיניו, אבל בתוכו טמון קללה, שיהא נטרד עבור זה מחלקו לעולם הבא. על כן אנו מבקשים שתהא רק לברכה ולא לקללה.

וזהו ביאור הכתוב, ראה והתבונן כי אנכי נותן לפניכם היום ברכה וקללה, וסדר ההנהגה לכאורה לא מובן, למה יש ברכה ברשעים, ולמה יש קללה בצדיקים. ועל זה בא לפרש שאין הדברים כפי מה שהם נראים להעין, אלא

ראה אנכי נותן לפניכם היום ברכה וקללה, את הברכה אשר תשמעו אל מצות ה' וגו', והקללה אם לא תשמעו וגו' (יא-כ). המפרשים הקשו כי תיבות 'היום ברכה וקללה' נראים כמיותר, ודי באמרו ראה אנכי נותן לפניכם את הברכה אשר תשמעו וגו'. וגם למה התחיל בלשון ראה, כי נתינת ברכה וקללה לא מורגש בחוש הראיה, אלא קול דברים אתם שומעים.

ונראה כי מצינו במשה רבינו שביקש מאת ה', אם נא מצאתי חן בעיניך, הודיעני נא את דרכך (שמות לג-ג). ופירשו חז"ל (ברכות ז.) כי ביקש משה להודיעו דרכיו [מנהג מדת משפטיו], אמר לפניו רבוננו של עולם מפני מה יש צדיק וטוב לו ויש צדיק ורע לו, יש רשע וטוב לו ויש רשע ורע לו ע"ש. והיינו שלא הבין דרכו של ה' הן בהצדיק והן בהרשע. אצל הרשע לא הבין הברכה, הלא רשע הוא, ולמה יש רשע וטוב לו. ואצל הצדיק לא הבין הקללה, למה יש צדיק ורע לו. וזהו שאמר הכתוב 'ראה' והתבונן, מה שאני נותן לפניכם היום, בהאי עלמא, ברכה וקללה. אשר אצל הרשע קשה להבין למה יש רשעים עם ברכה, ואצל הצדיק קשה למה יש קללה, צדיק ורע לו.

ועל זה השיב לו ה', צדיק וטוב לו צדיק גמור, צדיק ורע לו צדיק שאינו גמור, רשע וטוב לו רשע שאינו גמור, רשע ורע לו רשע גמור ע"ש. והיינו כמאמרם (תענית יא.) מאי דכתיב (דברים לב-ב) א-ל אמונה ואין עול, כשם שנפרעין מן הרשעים לעולם הבא אפילו על עבירה קלה שעושין, כך נפרעין מן הצדיקים בעולם הזה על עבירה קלה שעושין. ואין עול, כשם שמשלמין שכר לצדיקים לעולם הבא אפילו

במשנה (אבות ב-א) והוי מחשב הפסד מצוה כנגד שכרה [הוי מחשב מה שאתה מפסיד מסחורתך וממונך מפני עסק המצוה, כנגד השכר שיעלה לך ממנה בעולם הזה או בעולם הבא, שיהיה יותר מאותו הפסד], ושכר עבירה כנגד הפסדה [הנאה שאתה נהנה בעבירה, כנגד הפסד שעתיד לבוא לך ממנה. רע"ב] ע"ש. והיינו שהמתבונן בגודל שכרו של העובד ה', אשר יפה שעה אחת קורת רוח בעולם הבא מכל חיי העולם הזה (שם ד-יז), והיא תענוג נצחי לעולמי עד, איך יפסיד בידיים אושר כזה עבור הנאה קטנה של שעה אחת. והרי הוא דומה למי שמונח לפניו אוצר של אבנים טובות ומרגליות, ובצדו מונח איזה ממתקים של מאכלי מתיקה, והוא בוחר במאכל מתוק, ומפסיד כנגדו אוצרות זהב וכסף, הלא לכסיל יחשב.

אך הסיבה שהאדם נכשל וחוטא, כי תענוג עולם הזה רואה לפניו בעיניו, ולעומת זה שכר העולם הבא צפונה וטמונה, ותאות העולם העין רואה והלב חומד. ומטו משם צדיקים שאמרו, שאם הגיהנם היה כאן לפני עיני האדם, ותאות העולם הזה היו כתובים בספר ראשית חכמה, לא היו חוטאים. ורק עבור שתאות עולם הזה מרקד לפני עיניו, והגיהנם טמונה בהראשית חכמה, על כן נכשלים וחוטאים. אבל אם היינו רואים לעינינו שכר הגן עדן, לא היו עוזבים עולם נצחי עבור תענוג עולם עובר.

אמנם כאשר אנו רואים בעיני בשר איך יש רשעים וטוב להם, עשירים אדירים, לא חסר מהם שום תענוג בעולם. ומתבונן הלא יש דין ויש דיין, ואיך יתכן שישפיע ה' לו כל כך טובות. ואין לזה שום הסבר, אלא בהיות שאינו רשע גמור, כי מזמן לזמן עושה גם דברים טובים, משלם לו ה' שכר מצוה בעולם הזה, כי אינו מקפח שכר כל בריה. ומזה נתבונן אם למצוה קלה של אדם רשע, שלא נעשה בדחילו ורחימו, שכר מצוה כזו משפיע עשירות רבה ותענוג עד אין שיעור, מכל שכן לצדיקים שמתייגעים על התורה ועל העבודה, ומלאים הם מצות כרמון, העשויים באהבה ויראה, כמה גדול שכרם שעומדת להם בעולם הבא. ומזה יקחו הצדיקים חיזוק ואומץ להזדרז בקיום מצות ה' ביתר שאת, כי רואים הם לנגד עיניהם גודל שכר המצוה, אשר מה רב טובך אשר צפנת ליראיך.

וזהו עומק מאמרו של רבי עקיבא, שסיפרו חז"ל (מכות כד.) שרבן גמליאל ורבי אלעזר בן עזריה ורבי יהושע ורבי

את הברכה אשר תשמעו' אל מצות ה', אצל הצדיקים ששומעין למצות ה' הוי הכל לברכה, כי גם כאשר יש צדיק ורע לו, זהו טובתו האמיתית, לפרוע ממנו בעולם הזה כדי שיזכה על ידי זה לחלקו בעולם הבא בשלימותו. ולעומת זה 'את הקללה אשר לא תשמעו' אל מצות ה', אצל הרשע הכל היא קללה, שגם הברכה שמתברך הוא כדי לשלם לו על הדברים הטובים שכרו בעולם הזה, ובזה הוא נטרד מחלקו של עולם הבא, ומפסיד על ידי זה קורת רוח נצחי של חיי עולם הבא.

*

והנה בשבוע זו זכיתי להשתטח על קברו של מרן בעל החתם סופר זי"ע, ועיינתי שם בדברי תורתו, לעורר זכותו שיהא שפתותיו דובבות. וראיתי בחתם סופר (לקוטים בסוף ספר דברים קנו): שכתב לתמוה, וזה לשונו, יש להפליא, הקב"ה הטוב והמטיב, איך מטיב לרשעים להאבידם, ומאתו לא תצא רעות. בשלמא מה שמייסר הצדיקים בהשגחה נפלאה מאתו ית"ש כאשר ייסר איש את בנו היא הטבה גמורה. ומה שמייסר הרשעים אינו בהשגחה מאתו, אלא שמסיר השגחתו ממנו וממילא הוא כעלה נדף. אך מה שמטיב לרשעים וכל טובה ממנו יתברך הוא, ואותה הטובה רעה היא, קשה, איך תצא ממנו ית"ש רעה. וזה כוונת הכתוב (תהלים צב-ז) איש בער ולא ידע וכסיל לא יבין לתרך, בפרוח רשעים כמו עשב ויציצו פועלי און, ואותה הפרחה היא להשמידם עדי עד, זהו שלא ידע ולא יבין הבער והכסיל איך אפשר שיצא כזאת מהמטיב ית"ש. ואמר ואתה מרום לעולם ה' כי אויביך יאבדו יתפרדו כל פועלי און, זה אינו קושיא, כי אינו בפועל ממך ית"ש, כי אתה רק מרום ומסיר השגחתך, וממילא יתפרדו כל פועלי און. אך להפרידם כדי להשמידם זהו קשה. ותירוץ על זה, כי הקב"ה עושה כן גם זה לטובת הצדיקים, כי הצדיקים מתייסרים על ידי זה בראותן טובתן של רשעים וגדולתן, ועל ידי זה הייסור אין הצדיקים צריכים יסורין בגופם, כי די להם הייסור הלו, וסופו של צדיק כתמר יפרח. וזהו המשך הפסוקים דלהלן, וחכם משכיל ויבין מדעתו, ועל זה מסיים להגיד כי ישר ה' צורי ולא עולתה בו עבל"ק (ועיין בשער יוסף שם איך ביאר המשך הפסוקים).

וקדושת המקום אנהירינן לעינין, לבאר עוד נקודה בטעם הדבר, בהטובה הגנוזה במה שמשלם לשונאיו על פניו, כי טמונה בזה טובה רבה לבאי עולם. והוא דאיתא

וטוב לו, שאין לזה שום הסבר. אלא כדי לשלם להם שכר על מצותם, מזה תוכלו לראות בעיניכם הטוב הצפון לצדיקים.

ויתכן שזהו הכוונה באריכות לשון הכתוב (דברים ז-י) ומשלם לשונאיו אל פניו להאבידו, לא יאחר לשונאו, 'אל פניו ישלם לו', שסיום הכתוב נראה כמיותר. אך הכתוב בא לבאר איך יתכן הנהגה כזו ממקור הטוב, לשלם לשונאיו בעולם הזה שכר מצותיו כדי להאבידו. ואמר כי יש בזה טובה להצדיקים, שהם מתוארים בתואר 'פניו', שיש עליהם הצלם אלקים בשלימותו, ואל פניו ישלם לו, בשביל שיש בזה טובה לצדיקים, על כן הוא מתנהג עמהם במדה זו.

ובאמת טמונה בזה טובה עצומה גם להרשעים, כי בהיות שבקיבול שכרם בעולם הזה יש חיזוק להצדיקים עובדי ה'. או על דרך שכתב החתם סופר שבזה הם מסירים היסורים מהצדיקים, שמתייסרין בדבר זה, איך רשע וטוב לו וצדיק ורע לו. או כפי דברינו, שמקבל מזה חיזוק אם לעוברי רצונו כך, לעושי רצונו על אחת כמה וכמה, אם כן יש להם עילוי בזה, שמוסיפים כח לעובדי ה', שעל ידי זה הם עובדים ה' ביתר שאת. ובזה נתרבה זכותם, שיוכלו להתעלות ולקבל שכרם גם בעולם הנצחי, ולא ידח ממנו נדח.

ועל כל פנים יש בזה מוסר השכל, שכאשר נשפע להאדם שפע לא יזוח דעתו עליו, כי אם אינו צדיק גמור אשר מגיע לו להיות צדיק וטוב לו, יתכן שכל זה אינו לברכה, אלא הוא בכלל ומשלם לשונאיו אל פניו, שנותנין לו שכרו בעולם הזה, ואובד בזה מחלקו לעולם הבא. וכמו שפירש בבית הלחמי מאמרם (וימא נב.) חמשה מקראות אין להם הכרע, הלא אם תיטיב שאת ואם לא תיטיב וגו' (בראשית ד-ז), שאת אין לו הכרע ע"ש. והיינו כי בשעה שה' מנשא את האדם אין אתנו יודע הסיבה לזה, אם זהו מרוב צדקתו אשר צדיק וטוב לו, או שזה מסיבת רשעתו, רשע וטוב לו, לשלם לשונאיו על פניו, כי לפעמים אם תיטיב שאת, ולפעמים שאת אם לא תיטיב ע"כ.

*

והנה אנו נכנסים כעת לחודש אלול, ימי רחמים ורצון, ימי הכנה ליום הדין, לפשפש במעשיו ולתקנם

עקיבא שהיו מהלכין בדרך, ושמעו קול המונה של רומי מפלטה [ברחוק] מאה ועשרים מיל, והתחילו בוכין, ורבי עקיבא משחק. אמרו לו מפני מה אתה משחק. אמר להם ואתם מפני מה אתם בוכים. אמרו לו הללו כושיים שמשתחווים לעצבים ומקטרים לעבודת כוכבים יושבין בטח והשקט ואנו בית הדום רגלי אלקינו שרוף באש ולא נבכה. אמר להן לכך אני מצחק, ומה לעוברי רצונו כך, לעושי רצונו על אחת כמה וכמה ע"כ.

והכוונה כי הצלחת הרשעים בעולם הזה, רשע וטוב לו, אין זה אלא לשלם להם שכר מקצת מעשים טובים שעשו, כדי שיקבלו את עונשם במלואו בעולם הבא הנצחי, שמשלם לשונאיו אל פניו להאבידו. וכאשר התבונן רבי עקיבא בגודל הצלחתם איך הרשעים נהנים בעולם הזה, ראה בו בזמן בעיני שכלו התוצאה, שאם לעוברי רצונו כך, שמשלם להם שכר כה גדול עבור המצות הקלות שעושים, לעושי רצונו על אחת כמה וכמה, עוצם השכר הצפון להם לישראל לעתיד לבוא.

וזהו ביאור הכתוב, 'איש בער לא ידע וכסיל לא יבין את זאת', איך יתכן ההנהגה, אשר 'בפרוח רשעים כמו עשב, ויציצו כל פועלי און', שהוא כדי 'להשמדם עדי עד', הלא הקב"ה הוא מקור הטוב, ומהו ההטבה בזה, לשלם שכרם בעולם הזה ולאבדם מעולם הבא. אבל באמת ואתה מרום לעולם ה', כי מאד עמקו מחשבותיך בכל מה שאתה עושה. וגם בזה יש טובה לבאי עולם, כי על ידי זה 'ותרם כראם קרני בלותי בשמן רענן', זה נותן חיזוק לעובדי ה'. 'ותבט עיני בשורי', כאשר אני מביט לגודל הצלחתם, אני מתבונן אם לעוברי רצונו כך, לעושי רצונו על אחת כמה וכמה, ואין ספק כי שכרי עומדת צפונה לעולם הבא, ולעתיד 'צדיק כתמר יפרח וכארז בלבנון ישגה', אבל לא בעולם הזה עולם עובר, עם תענוגי הבל הריקים, אלא 'שתולים בבית ה', הם שתולים למעלה, ו'בחצרות אלקינו יפריחו', ולהגיד כי ישר ה' צורי ולא עולתה בו.

*

ונראה כי זהו מרומז בהכתוב, כאשר ביקש משה את ה', הודיעני נא את דרכך, מפני מה רשע וטוב לו וכו'. השיב לו ה', ויאמר ה' אני אעביר כל טובי על פניך (שמות לג-יט). כי בזה אני רוצה להעביר נגד עיניך שתתבונן בכל טובי שאני עתיד ליתן לצדיקים, שכאשר תראו איך רשע

מאיר כמין מטבע של אש הוציא הקב"ה מתחת כסא כבודו והראהו למשה, ואמר לו (שמות ל"ג) זה יתנו, כזה יתנו ע"כ. ופירש בקרבן העדה, כזה יתנו, שהוא נקי מכל סיג, שהרי מאש היה, והלכך כל השקלים צריכין קלבון, שיהא הכסף הנקי שבהם, מחצית השקל ע"כ. הרי שכל דבר שיבוא באש מוציא האש ממנו כל הסיגים והפסולת עד שתהא זך ונקי לגמרי. וכן אמרו (מנחות כ"ט) עשר מנורות עשה שלמה, וכל אחת ואחת הביא לה אלף ככר זהב, והכניסוהו אלף פעמים לכור (כדי לצרפו ולטהרו מסיגים) והעמידוהו על ככר ע"ש.

ולכך נשמת האדם היא אש, והתורה ניתנה באש, להורות לנו כי חשיבות העבודה היא רק כאשר היא נקי מכל סיג ופגם, בלתי לה' לבדו בלי שום פניה גשמי או רוחני. ולכן כאשר ראו ישראל במתן תורה האש הגדולה, הבחינו בזה גודל העול הנתונה על צואריהם, שלא די בעשיית המצות בפועל, אלא העבודה צריכה להיות טהורה מכל סיג, ולעבדו בכל לבבכם, על כן היו יראים לקבל התורה, עד שכפה עליהם ההר כגיגית.

*

ידוע מספרי קודש הרמז, אני לדודי ודודי לי (שיר ו"ג), ראשי תיבות אלול"ל (רוקח על שה"ש שם), וסופי תיבות הם ארבעה יודי"ן, רומז על ארבעים יום מראש חודש עד יום הכיפורים (אבודרהם ר"ה). והענין הוא, כי זאת עבודת ימים אלו 'אני לדודי', להשתוקק להשלים עצמו להיות כל מעשיו לנחת רוח לקונו, והימים הללו הם ימי רצון שיוכל כל אחד להתעלות בניקל. וכפי ההכנה של האדם בימים אלו, כן לעומת זה 'דודי לי', יהיה אצלו קירבת אלקים בבוא יום הדין, שכל מזונותיו קצובים מראש השנה, וכל מאורעותיו נחתמים בימים אלו. ולכן הראשי תיבות של אני לדודי ודודי לי הם אלול, שראשית העבודה מתחלת מראש חודש אלול. ואז זוכה שיצא זכאי ביום הכיפורים, שהוא לסוף הארבעים יום, ועל כן הסופי תיבות הם ארבעה יודי"ן רומז על יום הכיפורים. וכן יזכנו ה' שנשכיל לנצל הימים החשובים הבאים לקראתנו לשלום, לתקן כל מה שפגמנו, ולזכות לתשובה שלימה, ואז יהיה דודי לי, שנזכה לכתיבה וחתימה טובה, ושנת גאולה בביאת בן דוד במהרה בימינו אמן.

בתשובה שלימה. ויתכן שבכלליות הוא נראה כיהודי טוב, קובע עתים לתורה, ונותן צדקה, ומתפלל כל יום בציבור, ומחנך בניו לתורה וכו'. אבל כאשר נפרט כל דבר בפרטי פרטיות, אז יראה כמה רחוק הוא מהעבודה הנכונה. הן אמת שקובע שעה לתורה, אבל כמה שעות יש שהולך בבטלה. וכי הוא נותן צדקה לפי עשירותו, הלא לפום גמלא שיחנא (כתובות י"ז). האם התפלה בכל יום בכוונה כמונה מעות. וכמו שפירש באורח לחיים (פ' ויקרא) והפשיט את העולה ונתח אותה לנתחיה (ז"ל), כי ההתנשאות זהו בחינת עולה, רוח גבוהה, ואם רוצה להפשיט ההתנשאות, אז ינתח הדברים הטובים שעושה לנתחים, ואז יתברר לפניו, כי עומד עדיין בראשית העבודה. ומכל שכן כאשר יתבונן על איכות העבודה, אהבה ויראה והתלהבות דקדושה ודביקות בה', ישיג וישכיל כי מוטל עליו לתקן עוד הרבה.

*

מצינו במתן תורה, שהתורה ניתנה באש, וההר בוער באש עד לב השמים (דברים ד"א). וגם אחר כך כשירד משה עם הלוחות כתיב (שם ט"ט) ואפן וארד מן ההר, וההר בוער באש ושני לוחות הברית על שתי ידי. ועצם התורה היא אש כמו שנאמר (שם ל"ג) מימינו אש דת למו. וכמו כן נשמת ישראל היא אש כמו שנאמר (משלי כ"ז) נר ה' נשמת אדם. ויש להבין טעם הדבר.

ואמרו חז"ל (שבת פח). ויתיצבו בתחתית ההר (שמות י"ז), מלמד שכפה הקב"ה עליהם את ההר כגיגית ואמר להם, אם אתם מקבלים התורה מוטב, ואם לאו שם תהא קבורתכם ע"ש. וכתבו התוספות ואף על פי שכבר הקדימו נעשה לנשמע, שמא יהיו חוזרים כשיראו האש הגדולה שיצאתה נשמתן ע"כ. ומקרא מלא נאמר, אנכי עומד בין ה' וביניכם בעת ההוא להגיד לכם את דבר ה' כי יראתם מפני האש' (דברים ה"ה). וצריך ביאור שמפני האש לא ירצו לקבל את התורה.

ונראה דאיתא בגמרא (שקלים ד:) דסבירא ליה לרבי מאיר, דיש להוסיף קלבון להמחצית השקל, וכשם ששקלו חייב מן התורה כך קלבנו מן התורה, דאמר רבי

הגליון הזה נתנדב על ידי

<p>מוה"ר ר' אברהם פנחס בערקאוויטש הי"ו לרגל השמחה השרויה במעוננו באיווסי בתו למול טוב</p>	<p>לע"נ דרה"ח מוה"ר צבי יהודה ב"ר יהושע קיסנער ז"ל נפטר י' אלול תשכ"ב לפ"ק וזונתו האשה החשובה מרת ראצ"ל בת משה ארי" ע"ה נפטר ו' אלול תשס"ג לפ"ק ת.נ.צ.ב.ה.</p>	<p>לע"נ הגה"ק רבי יונתן בן רבי צבי שטייף זצוק"ל אב"ד דקהלתינו הק' נסתלק מ' אלול תשי"ח לפ"ק ת.נ.צ.ב.ה.</p>	<p>מוה"ר ר' אברהם פנחס בערקאוויטש הי"ו לרגל השמחה השרויה במעוננו באיווסי בתו למול טוב</p>
---	--	---	---